

Demografický vývoj v České republice v roce 2002

Vývoj demografických procesů přímo ovlivňuje situaci na trhu bydlení. Např. počty uzavřených sňatků a započatých nesezdaných soužití ovlivňují potřebu bytů pro mladé páry. Počty narozených dětí zase ovlivňují potřebu větších bytů pro tyto páry. Procesy sňatečnosti (resp. neuzavírání sňatků), rozvodovosti a úmrtnosti přímo ovlivňují utváření domácností jednotlivců atd. V této kapitole se proto zaměříme na stručné zhodnocení demografického vývoje v uplynulých letech. Obecně lze říci, že v roce 2002 nedošlo k žádné výrazné změně v demografických procesech. Nadále pokračovaly trendy započaté v předchozích letech.

Úroveň sňatečnosti zůstává na nízké úrovni, zvyšuje se průměrný věk nevěst a ženichů při prvním sňatku (viz tab. 1) a mladí lidé dávají často přednost nesezdaným soužitím. Sňatky svobodných snoubenců tvoří v současné době přibližně 64 % všech uzavřených sňatků. Zbytek připadá na sňatky při nichž vstoupil alespoň jeden ze snoubenců do manželství opakovaně. Vhodným ukazatelem úrovně sňatečnosti svobodných snoubenců je výpočet, který ukazuje, na základě zachování úrovně sňatečnosti v daném roce, kolik procent svobodných mužů či žen by uzavřelo sňatek do věku 50 let (viz tab. 2). Z tabulky je patrné, že zatímco v roce 1991 by uzavřelo sňatek zhruba 85 % mužů a 91 % žen, v roce 2002 se jedná již jen o 66 % mužů a 72 % žen.

Úroveň rozvodovosti je v ČR stále vysoká, jedna z nejvyšších v Evropě, tabulka 3 ukazuje, že v roce 2002 připadlo 60 rozvodů na 100 uzavřených sňatků (index rozvodovosti). Úhrnná rozvodovost byla 0,46, což znamená, že při zachování současné intenzity rozvodů by se rozvedlo do třiceti let 46 ze 100 uzavřených manželství.

V počtu živě narozených došlo v roce 2002 k mírnému nárůstu přibližně o dva tisíce dětí oproti roku 2001. Nejedná se o žádný mimořádný nárůst. Počet narozených dětí zůstává nadále velmi nízký, přestože ženy narozené v populačně silných ročnících 1973 až 1977 se nacházejí již několik let ve věku nejvyšší potenciální plodnosti. Malý počet

narozených dětí je způsoben odsouváním narození prvního dítěte do vyššího věku a s tím souvisejícím nízkým počtem dětí připadajících na 1 ženu (úhrnná plodnost).

Díky stále se snižující úrovni úmrtnosti, zvyšující se průměrné délce života (viz tab. 5) a nízkému počtu narozených dětí, dochází v České republice ke zvyšování podílu obyvatel starších 65 let (viz tab. 6). Tento nárůst je prozatím relativně mírný, neboť do tohoto věku přicházejí předválečné slabé ročníky, avšak v blízké době začnou do důchodového věku přicházet i populačně silné ročníky narozené po druhé světové válce a dojde tedy ke znatelnějšímu nárůstu podílu lidí ve věku 65 a více let.

Všechny zmiňované demografické procesy zásadně ovlivňují proces tvorby domácností a typy vzniklých domácností určují do značné míry bytovou potřebu. Na základě populační prognózy do roku 2065²⁵ a výsledků cenzu z roku 2001 vznikla prognóza počtu a složení censových domácností na období do roku 2030²⁶. Výsledky této prognózy mohou napomoci odhadnout očekávané změny v bytové potřebě domácností.

Z tabulky 7 je patrné, že všechny varianty prognózy počítají se zvyšováním podílu domácností jednotlivců a snižováním podílu domácností se závislými dětmi. „Prognóza byla připravena ve třech variantách: ve střední se v podstatě počítalo se zachováním trendů zjištěných v minulém desetiletí (další odkládání až mírné odmítní sňatku jen částečně kompenzované častějším nesezdaným soužitím, které bylo podle metodiky sčítání zahrnuto mezi úplné rodinné domácnosti) a s pokračujícím mírným poklesem intenzity úmrtnosti. Nízká varianta prognózy obyvatelstva je spojena s variantou přednostní tvorby domácností jednotlivců (časté odmítání manželského i partnerského soužití, delší přežívání mladých svobodných lidí v domácnostech rodičů, jen nízký pokles intenzity úmrtnosti a tím ovdovění). Naproti tomu vysoká varianta prognózy obyvatelstva je spojena s hypotézou určité renesance manželského (partnerského) soužití, tj. se zvýšenou intenzitou sňatečnosti, mírným poklesem intenzity rozvodovosti, při vyšší úrovni plodnosti s méně častým rozením dětí

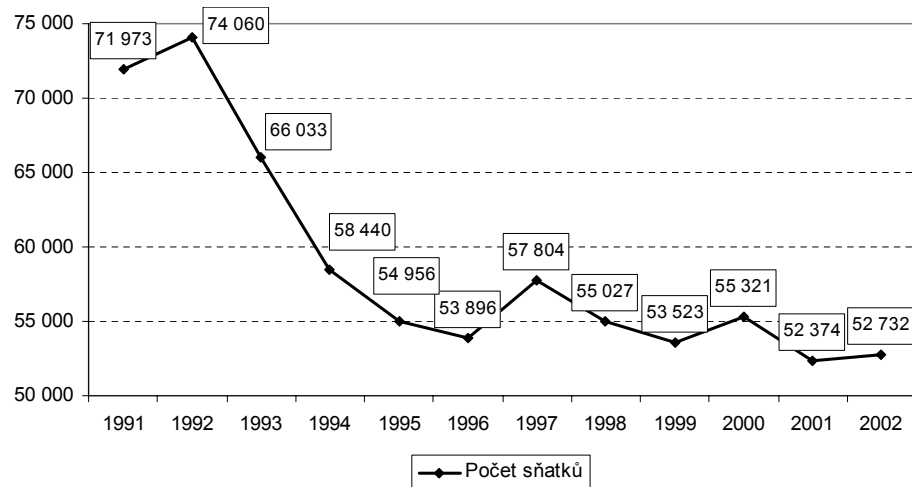
²⁵ Burcin B., Kučera T. (2003): Perspektivy populačního vývoje České republiky na období 2003 – 2065, Praha: PpF UK.

²⁶ Zpracovali Dagmar Bartoňová a Milan Kučera z katedry demografie a geodemografie PpF UK.

mimo manželství, s četnějšími rodinami se závislými dětmi, a se snižujícím se rozsahem ovdovění ve vyšším věku.“²⁷

Na základě dosavadního i předpokládaného demografického vývoje lze říci, že se zvyšuje počet domácností jednotlivců a s tím související potřeba menších bytů. Poroste i potřeba bytů pro vícečlenné domácnosti bez závislých dětí a naopak bude klesat potřeba větších bytů pro rodiny se závislými dětmi.

Graf 1: Počet sňatků uzavřených v České republice v letech 1991 – 2002

Zdroj: ČSÚ.

Tabulka 1: Průměrný věk při prvním sňatku

Rok	Nevěsty	Ženiši
1991	22,2	24,7
1992	22,5	24,8
1993	23,2	25,4
1994	23,9	26,2
1995	24,6	26,7
1996	24,9	27,1
1997	25,4	27,7
1998	25,8	28,1
1999	26,2	28,5
2000	26,4	28,8
2001	26,9	29,2
2002	27,2	29,7

Zdroj: ČSÚ.

Tabulka 2: Tabulkový podíl svobodných, kteří uzavřeli sňatek do 50 let věku

Rok	Podíl mužů – 50 let	Podíl žen – 50 let
1991	84,9	91,4
1992	85,7	91,8
1993	81,4	87,7
1994	76,4	82,5
1995	73,2	79,9
1996	71,4	77,1
1997	73,1	78,7
1998	70,8	75,7
1999	68,8	74,1
2000	69,5	74,4
2001	66,0	72,5
2002	66,2	72,4

Zdroj: ČSÚ.

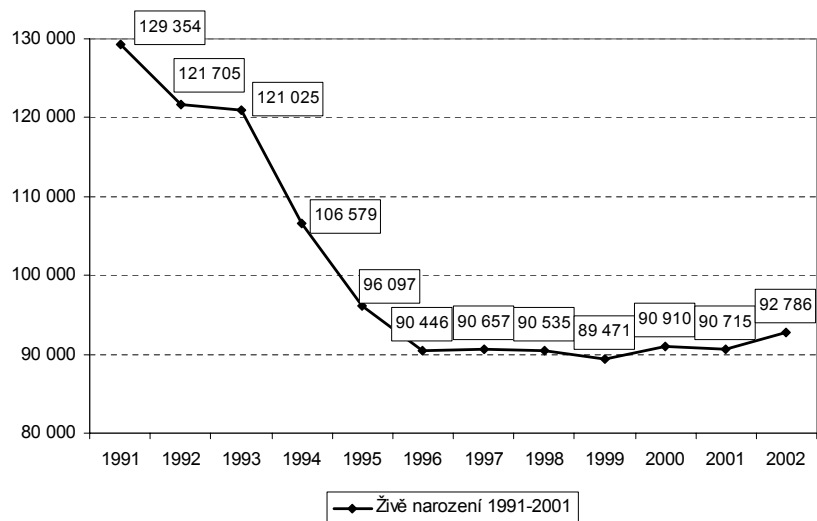
²⁷ Kučera, M. (2004).

Tabulka 3: Rozvodovost v ČR

Rok	Index rozvodovosti	Úhrnná rozvodovost
1991	40,8	34,8
1992	38,6	33,9
1993	45,8	36,2
1994	52,9	37,5
1995	56,7	38,4
1996	61,4	41,7
1997	56,2	41,9
1998	58,8	42,9
1999	44,2	32,3
2000	53,7	41,2
2001	60,3	45,0
2002	60,2	46,0

Zdroj: ČSÚ.

Graf 2: Počty živě narozených dětí v ČR v letech 1991 – 2002

Zdroj: ČSÚ.

Tabulka 4: Průměrný věk matek a úhrnná plodnost v ČR v letech 1991 až 2002

Rok	Věk matek celkem	Věk matek při narození 1. dítěte	Úhrnná plodnost
1991	24,7	22,5	1,86
1992	24,8	22,5	1,72
1993	25,0	22,6	1,67
1994	25,4	22,9	1,44
1995	25,8	23,3	1,28
1996	26,1	23,7	1,18
1997	26,4	24,0	1,17
1998	26,6	24,4	1,16
1999	26,9	24,6	1,13
2000	27,2	24,9	1,14
2001	27,6	25,3	1,14
2002	27,8	25,6	1,17

Zdroj: ČSÚ.

Tabulka 5: Vývoj naděje dožití mužů a žen v ČR v letech 1991 až 2002

Rok	Muži	Ženy
1991	68,2	75,7
1992	68,4	76,1
1993	69,2	76,4
1994	69,5	76,6
1995	69,7	76,6
1996	70,4	77,3
1997	70,5	77,5
1998	71,1	78,1
1999	71,4	78,1
2000	71,6	78,3
2001	72,1	78,4
2002	72,1	78,5

Zdroj: ČSÚ.

Tabulka 6: Podíl obyvatel ČR ve věku 65 let a starších v letech 1991 až 2002

Rok	Podíl obyvatel ve věku 65 a více (%)
1991	12,7
1992	12,9
1993	13,0
1994	13,1
1995	13,3
1996	13,5
1997	13,6
1998	13,7
1999	13,8
2000	13,9
2001	13,9
2002	13,9

Zdroj: ČSÚ.

Tabulka 7: Výsledky prognózy domácností

Rok	Úhrn		Rodinné se závisými dětmi		Ostatní vícečlenné		Jednotlivců	
	abs. v tis.	v %	abs. v tis.	v %	abs. v tis.	v %	abs. v tis.	v %
2001 (census)	4271	2,38	1434	33,6	1561	36,5	1276	29,9
<i>Nízká varianta (jednotlivci)</i>								
2010	4552	2,2	1460	32,1	1631	35,8	1461	32,1
2020	4604	2,13	1327	28,8	1691	36,8	1586	34,4
2030	4451	2,11	1041	23,4	1705	38,3	1705	38,3
<i>Střední varianta</i>								
2010	4570	2,22	1492	32,7	1664	36,4	1414	30,9
2020	4674	2,21	1405	30,1	1742	37,2	1527	32,7
2030	4664	2,21	1222	26,2	1802	38,6	1640	35,2
<i>Vysoká varianta (rodinná)</i>								
2010	4599	2,25	1528	33,3	1677	36,4	1394	30,3
2020	4732	2,24	1456	30,8	1777	37,5	1499	31,7
2030	4816	2,24	1388	28,8	1876	39,0	1552	32,2

Zdroj: ČSÚ.

Literatura

Burcin B., Kučera T. 2003. *Perspektivy populačního vývoje České republiky na období 2003 – 2065*. Praha: PřF UK.

Kolektiv autorů. *Populační vývoj České republiky*. Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Využitý ročníky 1994-2002.

Kučera, M. 2004. Prognóza počtu a složení censových domácností na období do roku 2030. *Zpravodaj české demografické společnosti*, 32/2004.

Webové stránky Českého statistického úřadu: www.czso.cz.